

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

з економічної теорії

на тему: «Держава і ринок: межі взаємодії в економіці України»

Студентки 2 курсу групи ОДС – 21

Грицюк Іванни Іванівни

Керівник:

Доктор економічних наук, професор

Длугопольський Олександр Володимирович

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії :

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2016

Зміст

Вступ.....	3
1. Історія виникнення ринку, його поняття, функції, механізм. Закон попиту і пропозиції.....	6
2. Роль та функції держави в ринковій економіці.....	15
3. Проблеми становлення ринку в Україні в умовах переходу до ринкової економіки	22
Висновок	31
Список використаної літератури	34
Додатки.....	36

Вступ

Мета дослідження: всебічне вивчення ринку, його суті та структури; аналіз вітчизняної практики державного регулювання ринку на основі достовірної літератури; визначення основних рис прояву держави, зокрема, у ринковій економіці; виявлення співвідношення між функціонуванням ринку як саморегулюючого механізму і ступенем впливу держави та її органів на економічні процеси; вивчення сучасного стану ринків України, особливостей їх функціонування і визначення пріоритетних напрямів їх подальшого розвитку.

Актуальність теми: проблема поєднання державних інтересів та ринкового механізму їх реалізації, гармонізація суспільних та приватних інтересів стала сьогодні досить актуальною.

Завдання економічної науки полягає у вивченні можливостей використання обмежених виробничих ресурсів для максимального задоволення потреб людей. Існує два фундаментальних способи задоволення потреб людини. Перший передбачає розвиток виробництва і добровільний обмін його результатами на ринку – так званий економічний спосіб, або ринковий. Протилежний за змістом – здійснюється шляхом експлуатації матеріальних благ – політичний спосіб задоволення потреб, який реалізується через державне втручання в економіку [11, с. 18]. З огляду на це постає питання про ефективність кожного із способів, доцільність їхнього використання в тих чи інших умовах, можливостей поєднання для максимізації суспільного результату.

«Ринок погано пристосований до дій, які мають перспективну спрямованість на майбутні покоління... Він функціонує в основу відповідно до короткострокових інтересів» - стверджують А. Кінг та Б. Шнейдер. [8, с. 25] Тому з'явилась необхідність втручання у ринкову економіку. Сама по собі стихія ринку не здатна забезпечити вирішення глобальних соціальних проблем, оскільки в її основі – приватні інтереси, у протистоянні яких виграє найсильніший. За словами Дж. М. Кейнса, «найбільш значними вадами

економічного суспільства, в якому ми живемо, є його... довільний і несправедливий розподіл багатства і доходів». Соціальну спрямованість ринковим відносинам може надати лише держава, покликана тією чи іншою мірою виражати загальні інтереси населення країни.

Також, досвід переважної більшості країн світу показує, що ринковий механізм не здатен ліквідувати безробіття та інфляцію, диференціацію суспільства на багатих та бідних, усунути монополізм у виробництві та ціноутворенні. [9, с. 8] Саме забезпечення органічного поєднання механізмів ринкового саморегулювання та державного регулювання є запорукою економічного та соціального розвитку країни. [6, с. 3]. Наскільки оптимально вдається забезпечити таке поєднання, залежить від багатьох факторів і насамперед від уміло сформульованої концепції розвитку країни та визначення місця та ролі держави як економічного суб'єкта в забезпеченні цього розвитку.

Започатковуючи полеміку з приводу необхідності державного регулювання, визначення форм, методів, меж та напрямків такого регулювання, вважаємо за потрібне зосередити увагу на основних поняттях дослідження. Сучасні економічні системи через свою складність вимагають існування регулюючого центру, яким, на думку вчених, може бути лише держава. [4, с. 14]

Ще одною не менш важливою причинною актуальності цієї теми є те, що дана тема - «Ринок та держава: межі взаємодії в економіці України» є актуальною не тільки тому, що взаємозв'язок цих двох елементів може бути розглянутий на прикладі сучасної економіки. Всебічне вивчення полягає у тому, щоб звернути увагу як на історію, розвиток, так і на сучасний аспект явища, а з цього можна зробити висновок, що актуальність відносин між державою і ринком почалася з самого зародження державності та товарних відносин, і не губиться і досі. Напевне, ринок і держава будуть досить важливою темою для вивчення стільки часу, скільки буде існувати цивілізоване людство.

Для досягнення мети моєї курсової роботи вирішується ряд **завдань**:

- Розкрити поняття та визначити структуру ринку;
- Охарактеризувати втручання держави в економіку протягом історії;
- Окреслити напрями здійснення державного регулювання ринку;
- Довести необхідність державного контролю у системі ринкової економіки;
- Дослідити економічні функції держави;
- Проаналізувати головні проблеми становлення та розвитку ринку в Україні;
- Проаналізувати сучасний стан ринку в Україні та перспективи розвитку державного регулювання.

1. Історія виникнення ринку, його поняття, функції, механізм. Закон попиту і пропозиції

Точний час появи ринку визначити практично неможливо. Це відбувалося тоді, коли люди зрозуміли необхідність, сутність та вигоду процесу обміну, коли людство досягло необхідного рівня розвитку, щоб почати організацію товарного виробництва. Ринок містить в собі окрему сферу діяльності, яка нерозривно пов'язана з формуванням особливих відносин між продавцем та покупцем. [4, с. 12]

У давнину ринок сприймали як ринкову площу, базар, місце здійснення торгівлі і, вочевидь, тому, що виникнення його пов'язують із періодом розкладу первісного суспільства, коли економічна сутність ринку відігравала другорядну роль — дати можливість простим виробникам за панування натурального господарства час від часу здійснювати обмін лишками продуктів праці.

Пізніше, в результаті суспільного поділу праці та розвитку товарного виробництва і обміну поняття ринку ускладнювалось та ставало більш комплексним. Уже в той час під поняттям ринку розуміються не лише виключно базарна площа як така, а загалом будь-які місця, де відбувався обмін між товарами й послугами. Адже люди можуть здійснювати обмін товарами практично будь-де, при цьому навіть не зустрічаючись один із одним.

Поняття ринку таким чином конкретизується, як з одного боку місце, де відбувається обмін, і з іншого - як особлива сфера економіки, тобто сфера товарного обміну, котра включає в себе усю сукупність здійснюваних угод щодо здійснення купівлі-продажу різноманітних товарів і послуг. [15, с. 34]

У процесі подальшого розвитку торгівлі, а особливо у зв'язку із появою грошей та виникненні кредитних відносин, в основі яких лежить довіра людей та які, зокрема, передбачають укладання взаємовигідних угод кредитного або боргового характеру. Таким чином суть поняття ринку набагато більш ускладнюється та зазнає розширення. Тепер під ним починають розуміти не лише обмін товарами, але й грошми та цінними паперами (наприклад,

векселями, облігаціями тощо). Отже, можемо сформулювати наступне визначення ринку, яке звучить так: ринок — це сфера товарно-грошового обміну (обігу). [2, с. 123]

Проте і цього ж визначення ринку стало недостатньо, адже на ринку існує ще один досить специфічний об'єкт обміну. Відповідно до процесу розвитку та формуванню ринкових відносин суспільство, в свою чергу, змінює власну соціальну структуру, здійснюючи поділ за ознакою власності на такі дві категорія, як підприємці, або роботодавці, та наймані працівники. Це свідчить про те, що найбільш поширеним об'єктом купівлі-продажу стає робоча сила, або людська праця. З того моменту, ринок стає набувати всезагального характеру, адже відносини з приводу купівлі-продажу здійснюються не тільки за межами виробництва, в момент здійснення обміну уречевленими результатами виробництва, але і проникають углиб самого виробництва. Підприємець здійснює купівлю не лише засобів виробництва, але і робочої сили у формі найму працівників. Ціна праці повинна бути достатньою, щоб заохотити людину до високопродуктивної праці, аби вона відповідально та сумлінно ставилася до покладених на неї обов'язків, а також підвищувала власну майстерність та навички. [13, с. 234]

Проте, усе вище сказане характеризує переважною мірою масштаби самого ринку, широту охоплення ним усіх економічних ресурсів, його наповнення. В процесі тривалої еволюції ринок, будучи лише однією із сфер економіки, трансформувал всю економічну систему, яка згодом стала називатися ринковою. Суть даної трансформації ринку полягає у якісному перетворенні економіки в суспільстві, а саме у переході від економічної системи, де основою домінування було виробництво, де виробник пред'являв споживачеві власні умови, включаючи навіть ціну, до економіки, де домінування здійснюється ринком, тобто суверенний споживач, врешті-решт отримав змогу вільного вибору власної вигоди. [13, с. 235 - 236]

Отже, історія появи ринку, не має точного початку та визначеного кінця. Допоки існуватиме людство, до тих пір буде функціонувати та розвиватися

ринок та ринкові відносини. (Додаток 1)

Що ж до поняття «ринок», то дане поняття означає систему економічних відносин між юридичними та фізичними особами, а також між державами та наднаціональними органами, міжнародними фінансово-кредитними інститутами з організації та купівлі-продажу різноманітних товарів та послуг відповідно до законів товарного виробництва. [18, с. 348]

Представниками класичної школи політичної економії, а зокрема А. Смітом і Д. Рікардо термін «Ринок» не був чітко окреслений та політико-економічно визначений, адже у своїх працях вони відносили його до зовнішніх, поверхових характеристик ринкової економіки, а отже його використовували зокрема для визначення ринкового попиту. [10, с. 235]

Першим наукове визначення ринку спробував дати французький економіст О. Курно. На його думку, ринок — це «...будь-який район, у якому відносини покупців і продавців настільки вільні, що ціни на ті самі товари мають тенденцію легко і швидко вимірюватися». Англійський економіст А. Маршалл вважав, що «чим досконалішим є ринок, тим сильнішою є тенденція у всіх його пунктах у той самий момент платити за той самий предмет однакову ціну...». Американські вчені К. Макконелл та С. Брю в праці «Економікс» розглядають ринок зокрема як «інститут або механізм, який зводить разом покупців (представників попиту) і продавців (постачальників) окремих товарів і послуг».

На думку, ученого-економіста Б. Гаврилишина сутність ринку полягає у будь-якій діяльності, де існують процеси купівлі-продажу та набувають відповідної сили закони ринкової економіки. Американський економіст П. Хейне вважає, що ринок – це сукупність взаємозв'язків, або процесів конкурентних торгів. Подібне визначення до цього дав Л. Тейлор та інші вчені заходу. Основною спільною ознакою цих визначень є те, що вони обидва пояснюють предмет економічної науки, не зосереджуючи уваги на вивченні виробничих, або ж економічних відносин. Крім цього, у них вказані тенденції до вирівнювання цін, а отже, названо одну із функцій ринку. В сучасній

політичній економії, згідно до предмета даної науки, у тлумаченні сутності ринку основною є система або сукупність економічних відносин, а також робиться спроба пов'язати його із певними функціями (формування попиту та пропозиції і цін на товари). Виняток із даного правила є визначення російського вченого Ю. Осипова, що ринок це «суспільство підприємців як цілісної самоорганізованої системи, яка виконує функцію соціального організатора суспільного виробництва і здійснює мікроекономічне господарювання». [10, с. 235]

Проте у наведених вище визначеннях не враховано принцип історизму, тому вони переважною мірою відповідають реаліям попередніх століть, ніж сьогоденню. Врахування даного принципу передбачає визначення домінуючих суб'єктів сучасного ринку. Для системного визначення сутності ринку потрібно з'ясувати основні його функції, а саме:

1) визначення вартості товарів і послуг, а також їх реалізації, остаточне перетворення продукту праці на товар;

2) підтримання неперервності процесу суспільного відтворення (зокрема, взаємозв'язку між виробництвом та споживанням), формування єдності національної економічної системи та її зв'язку з іншими національними економіками в загальному масштабі світового ринку;

3) спонукання виробників товарів і послуг до зниження індивідуальних витрат нижче від суспільно необхідних, підвищення суспільної корисності товарів і послуг, їхніх якостей і споживчих властивостей;

4) регулювання впливу ринку на економіку країни в цілому, на пропорцію між різними сферами — галузями економіки, приведення у відповідність платоспроможного попиту і пропозиції, нагромадження і споживання та інших пропозицій;

5) сприяння контролю споживачів за виробництвом, вирівнюванням цін;

6) посилення конкуренції між виробниками товарів і послуг в окремих країнах і в межах світового господарства. [3, с. 267]

Отже, ринок — певна сукупність економічних відносин між різними типами фірм та індивідами, державами та іншими суб'єктами з приводу

купівлі-продажу товарів і послуг, де остаточно визначаються їхні вартість і реалізація, завдяки чому посилюється конкуренція між товаровиробниками за зниження витрат виробництва і підвищення суспільної корисності товарів, частково забезпечуються пропорційність розвитку народного господарства, неперервність суспільного відтворення і формування цілісності економічної системи, а також опосередкований контроль споживачів за виробництвом.

За К. Р. Макконнеллом, «ринок – це інститут або механізм, що зводить до купи покупців (пред'явників попиту) і продавців (постачальників) окремих товарів і послуг». [9, с. 81].

Для ефективної роботи ринку необхідні такі умови:

- по-перше, реальний плюралізм форм власності та форм господарювання. Досвід розвинутих країн свідчить про те, що для здійснення такого плюралізму повинні існувати індивідуальна (або приватна) власність (яка заснована на власній та на чужій праці), колективна власність (у вигляді акціонерних компаній, кооперативів, власності трудових колективів та ін.), муніципальна власність, державна власність, змішані форми власності — як результат різних співставлень названих форм.
- по-друге, унеможливлення здійснення впливу різними суб'єктами підприємницької діяльності на рівень цін. За наявності саме такого впливу, що свідчить про існування монополій (в тому числі олігополій), ефективність функціонування ринку значно знижується.
- по-третє, розвинуте антимонопольне законодавство. Ця умова в достатній мірі послаблює монополістичні тенденції у розвитку економіки та сприяє ефективній роботі сучасного ринку.
- по-четверте, високорозвинута система адміністративного та економічного регулювання економіки (із боку держави переважно економічними методами), що сприяє існуванню регульованого ринку.
- по-п'яте, наявність та доступність різноманітної інформації про ринок. Здійснення цієї умови зумовлює розвинуту маркетингову діяльність.
- по-шосте, конкурентна боротьба, яка здійснюється між різними суб'єктами

підприємницької діяльності.

- по-сьоме, розвинутий та розгалужений комплекс об'єктів власності, що можуть бути предметом купівлі-продажу . [9, с. 455]

Структура ринку складається із фінансового ринку, ринку робочої сили, валютного ринку, ринку цінних паперів, ринку золота, ринку позичкових капіталів, ринку нерухомості (в тому ж числі землі), ринку засобів виробництва (ринку капіталів, згідно термінології західних учених), ринку послуг, ринку ресурсів, ринку інтелектуальної власності та інших. Кожен із наведених ринків має власну внутрішню структуру.

Ринковий механізм — це механізм взаємозв'язку і взаємодії основних елементів ринку: попиту, пропозиції, ціни, конкуренції та основних економічних законів ринку. Перелічені елементи є найпотрібнішими параметрами ринку, якими користуються як виробники так і споживачі в своїй економічній діяльності. Це стрижень ринкових відносин, ядро ринку.

Ринковий механізм діє на основі економічних законів: попиту, пропозиції, рівноважної ціни, конкуренції, корисності, вартості, прибутку тощо (статті і графіки: «Крива попиту», «Крива еластичності попиту», «Еластичність попиту. Графічне подання», «Перехресна еластичність», «Еластичність попиту від доходу», «Крива пропозиції» «Еластичність пропозиції», «Рівновага попиту і пропозиції», «Миттева, короткострокова і тривала рівновага», «Стійкість ринкової рівноваги, концепція типу А. Маршалла»).

Важливо зазначити, що ринковий механізм проявляється як примусовий механізм, оскільки змушує підприємців, які переслідують одну ціль — отримання прибутку — діяти врешті-решт на користь споживачів.

Дія цього механізму заснована на природному бажанні людини підвищити свій добробут. Тому для реалізації ринкового механізму не потрібно нічого, крім свободи виробників і споживачів. Чим повніша свобода, тим ефективніше функціонує механізм саморегулювання ринкової економіки. Якщо уважно вивчити названі вище статті, то стане зрозумілою суттєва особливість ринкового механізму у якому кожний його елемент дуже тісно пов'язаний з

ціною, котра слугує основним інструментом, що діє на попит, пропозицію і конкуренцію. [3, с. 94]

Закон попиту і пропозиції — основний закон ринку. Попит і пропозиція — це дві взаємодіючі і взаємозалежні сили ринку. Вони, подібно старомодним терезам, існують для того, аби зважувати взаємно протилежні інтереси виробників і споживачів та забезпечувати їхній компроміс, досягнення ними обопільної вигоди. Адже кожен із них, виходячи на ринок, приймав власне економічне рішення (робив свій вибір), спираючись на досвід та інформацію, яку посилає ринок через ціни. Яким же чином ринок координує попит і пропозицію товарів та послуг? Як працює цей механізм?

Взаємодія попиту і пропозиції відбувається під дією сил ринкової конкуренції як із боку продавців, так і з боку покупців. У продавців різна кількість товару, різні витрати на його виробництво, але кожен воліє продати товар й отримати максимум доходу з тим розрахунком, щоби покрити понесені витрати і мати прибуток, достатній для подальшого розвитку виробництва та задоволення особистих потреб. Вони зацікавлені продати товари якомога дорожче, але за реальною ціною, яка забезпечить їх доходом. У свою чергу, на кожен товар на ринку претендує багато покупців, кожен із яких волів би заплатити менше, а отримати корисність (задоволення) більше. Коли на ринку пропозиція товару перевищує попит на нього, тоді посилюється конкуренція з боку продавців, яка змушує їх знижувати ціну до тих пір, допоки знайдеться покупець. [21, с.131]

У результаті взаємодії попиту й пропозиції під дією сил конкуренції на ринку кожного товару загалом встановлюється така ситуація, коли за певною ціною пропонується стільки товару, скільки споживачі готові придбати. Ринкова рівновага — це ситуація на ринку, коли досягається рівновага попиту і пропозиції за кількістю й ціною товару.

Графічно ринкова рівновага знаходиться у точці перетину кривих попиту і пропозиції — точці N (рис. 1.2.).

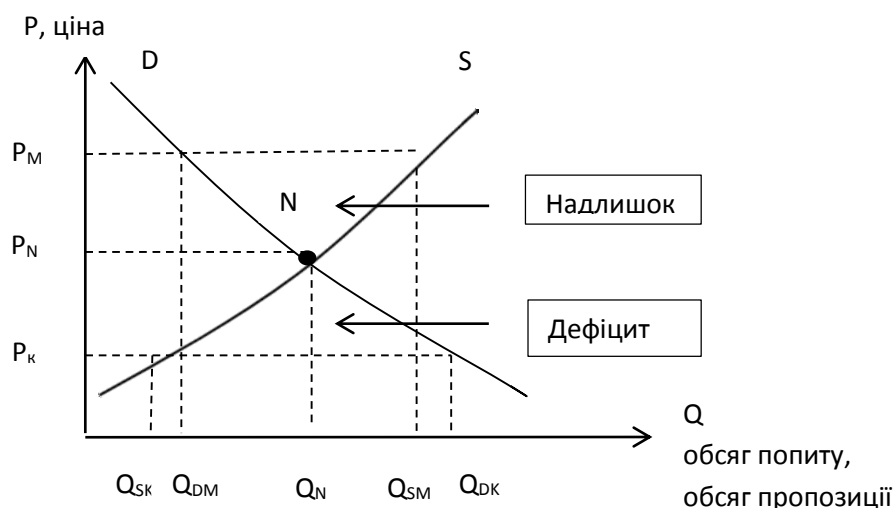

Рис. 1.2. Рівновага попиту і пропозиції

Точка рівноваги показує рівноважну ціну P_N та рівноважний обсяг попиту й пропозиції Q_N . Рівноважна ціна P_N — це ціна, за якої під впливом конкурентних сил продавці пропонують стільки товарів, скільки споживачі готові їх придбати. Якщо ціна підніметься вище рівноважного рівня, наприклад, до рівня P_M , то обсяг попиту скоротиться від Q_N до Q_{DM} , а обсяг пропозиції зросте від Q_N до Q_{SM} . У підсумку виникне надлишок запропонованих товарів. Якщо ж ціна знизиться нижче рівноважного рівня, то відповідно попит зросте від Q_N до Q_{DK} , а пропозиція зменшиться від Q_N до Q_{SK} . Виникне дефіцит.

Та під дією конкурентних сил ціна, коливаючись, усе-таки повернеться до рівноважного рівня P_N . На ринку рівноважна ціна встановлюється завжди, адже не можна купити більше, ніж можуть продати, і навпаки, не можна більше продати, ніж можуть купити. Рівноважна ціна — це єдино можлива ціна, за якої немає ні надлишку товарів, ні їх дефіциту.

Певна річ, рівноважна ціна не є постійно діючою, вона також змінюється. Під впливом факторів попиту крива попиту зміщується вправо-вліво. Так само зміщується і крива пропозиції, відображаючи вплив факторів пропозиції. Але визначити цю ціну неможливо, оскільки, крім факторів впливу, значення має еластичність реагування на ці фактори продавців і покупців. Ось у цьому якраз

і полягає економічне значення ринку — він регулює економічні відносини (інтереси) через механізм стихійного й об'єктивного ціноутворення. Тому, за висловом американського економіста П. Самюельсона, жоден уряд не може бути мудрішим за ринок.

Взаємодія попиту та пропозиції як двох невід'ємних сил (сторін) ринку має стійкий причинно-наслідковий характер і виражається поняттям «закон попиту і пропозиції». Закон попиту і пропозиції в економічній теорії вважається одним із трьох фундаментальних законів ринкової економіки.

Пояснимо дію закону попиту і пропозиції на умовному прикладі. Якщо, приміром, підвищується ринковий попит на цукор, то за інших рівних умов, ціна цукор також підвищиться. Підвищення ціни посиляє виробникам цукру позитивні сигнали про зростання їхньої вигоди на ринку, у відповідь ті збільшують пропозицію цукру. Збільшення пропозиції цукру, за інших рівних умов (не знаючи точних параметрів додаткового попиту), призводить до надлишку пропозиції цукру, а відповідно і до зниження його ціни. Зниження ціни товару далі підрізає стимул для його виробників і водночас заохочує покупців: попит знову зростає і так далі. Таким чином, дія закону попиту і пропозиції проявляється не прямо, а лише через коливання попиту, пропозиції і ціни. У цих коливальних рухах завжди простежується певна логіка (порядок), задана даним законом. [15, ст. 101-104]

Висновок економічної теорії про те, що тільки ринок спроможний визначати реальну, або об'єктивну, ціну як ціну рівноваги попиту і пропозиції, за якої відсутні дефіцити й надлишки в економіці, має важливе світоглядне і практичне значення.

2. Роль та функції держави в ринковій економіці

Функціонування будь-якого ринку в сучасних умовах неможливо уявити собі без законодавчої бази регулювання та впливу держави. Саме держава визначає і контролює правові основи ринкових відносин, насамперед права власності, установлює базові правила економічних відносин учасників ринку. Уряд у будь-якій країні регулює ринок шляхом законодавчого забезпечення його функціонування, регулювання і визначення правил емісії та обігу цінних паперів, ліцензування професійної діяльності учасників і посередників ринку, контролю за здійсненням їх професійної діяльності, захисту прав інвесторів, контроль за виконанням антимонопольного законодавства та системою ціноутворення на ринках. Фінансовий контроль держави являє собою систему органів і заходів з перевірки законності, охорони власності, ефективному й економічному використанню бюджетних, власних коштів, і допомагає виявити порушення дисципліни ринків. [12, с. 48] (Додаток 2)

Головні цілі державного регулювання:

1. Ефективне використання економічних ресурсів.
2. Прагнення здобуття макроекономічної ефективності (забезпечення високого зростання продуктивності праці, покращення організації й управління, збалансований та пропорційний розвиток економіки).
3. Забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних товарів на світовому ринку.
4. Здійснення основних соціальних цілей розвитку суспільства, що передбачає забезпечення:
 - соціальної справедливості;
 - ефективної зайнятості;
 - екологічної рівноваги;
 - задоволення соціально-культурних, духовних потреб населення.

Державне регулювання необхідне за таких умови природної монополії, коли існує певна обмеженість ресурсів у галузі; у випадку ринкової монополії, коли

продавці через дискримінацію цін або агресивне зниження намагається здійснити конкурентів із ринку з основною метою - встановлення панівного ринкового становища; коли з'являються недоліки у ціновій системі в процесі виробництва або споживання товарів.

Існують такі три групи в залежності від параметрів здійснення впливу держави на ринкові події:

- 1) регулювання процесу входження в ринок;
- 2) контроль за ринковим ціноутворенням;
- 3) регулювання обсягів ринкового виробництва. [7]

Державне регулювання економіки – це система спеціальних заходів для проведення підтримуючої, компенсаційної і регулюючої діяльності держави.

1. Підтримуюча діяльність держави (підтримка функціонування ринку) передбачає:

- правове забезпечення ринкової діяльності;
- створення ринкової та виробничої інфраструктури;
- підтримання конкурентного середовища.

2. Компенсаційна діяльність держави покликана врівноважувати недоліки або негативні наслідки функціонування ринку шляхом:

- проведення антимонопольних та екологічних заходів;
- організації системи захисту для непрацевдатних та малозабезпечених верств населення;
- боротьби з безробіттям тощо.

3. Регулююча діяльність держави передбачає регулювання економічних та соціальних відносин з метою реалізації певних цілей.

Важливе значення має раціональне поєднання ринкових і державних методів регулювання, оптимальне співвідношення між ними.

Отже, існування основних двох концепцій економічної політики держави свідчить про відображення щільного взаємозв'язку в реальному житті між двома економічними категоріями - державним регулюванням економіки та її ринковим саморегулюванням. Держава і ринок визначають основний напрям, в

якому розвиваються економічні процеси. Обсяги регулюючих функцій, які виконують держава і ринок, час від часу зазнають зміни. Основними чинниками даних змін є - політична орієнтація країни, рівень розвитку продуктивних сил, характер історичного етапу, на якому знаходиться суспільство, його національні особливості, соціальна структура та інше.

Там, де порушувалася гармонія взаємодії ринку і держави, країни потрапляли до глибокої кризи. Якщо взагалі відкидається ринок, логіка економічних процесів призводить таку державу до повної стагнації. Більш ніж півстолітня практика колишнього Радянського Союзу на рубежі 70-80-х років завершилася глибокою і всеосяжною кризою [9, с.413].

Якщо ж, навпаки, основою розвитку суспільства є ринкові механізми, а також вільна конкуренція, тоді їх сліпа стихія теж спричиняє потужні соціальні струси. Із такою практикою у 1929-1933 рр. весь західний світ пройшов через часи «великої депресії», внаслідок цього визначив необхідність створення системи державного економічного регулювання. [2, с. 73]

Знайти розумне співвідношення між державним регулюванням і ринковим саморегулюванням - одне з ключових завдань, яке сьогодні постало перед Українською державою.

Пріоритетним напрямком економічного розвитку для України в роки її незалежності є вступ до Світової організації торгівлі (СОТ) і визнання України державою з ринковою економікою. В цих умовах розвиток теоретичних аспектів контролю з боку держави набуває більш особливого значення.

Проте на сьогоднішній день Україна втрачає певні позиції з розвитку економіки. Аналітики стверджують, що конфлікт на Донбасі та значні фінансові труднощі стають основною причиною скорочення української економіки на 4% за рік, і це - найгірший показник із всіх 47 країн, дані про яких «Bloomberg» збирав з липня по листопад 2015 року. Що ж до Індексу глобальної конкурентоспроможності, який дає змогу охарактеризувати макроекономічне становище держави, ефективність ринку товарів, ринку праці, розвиток фінансового ринку та інше. Україна відповідно 2015-2016 років

посіла 79-е місце серед 140 країн світу, втративши за рік три позиції (у попередньому рейтингу займала 76-у позицію). [24] Із вище сказаного, можна зробити висновок, що держава не ефективно здійснює вплив на ринкову економіку країни. (Рис. 2.2.)

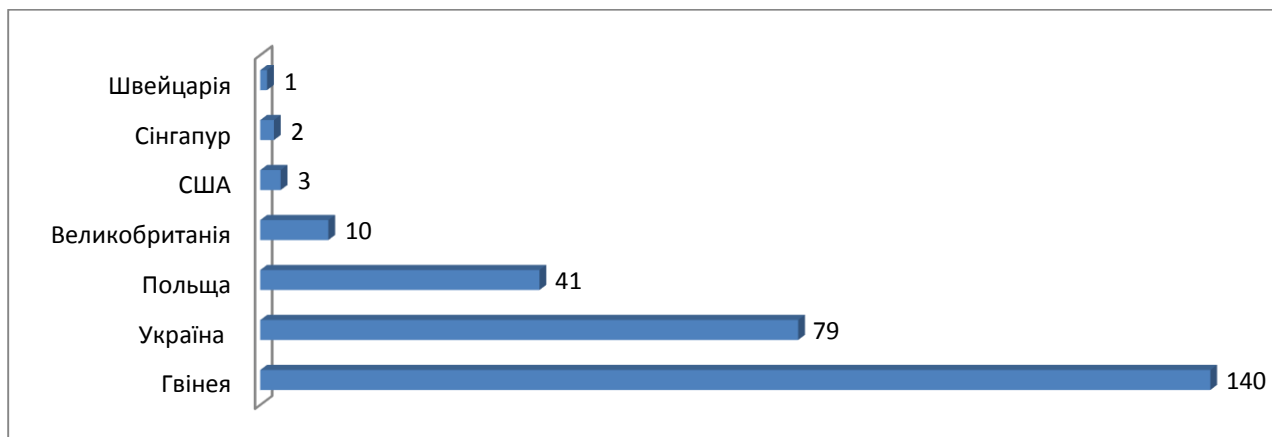

Рис.2.2. Позиції держав за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2015-2016 [24]

Методами державного регулювання економіки є способи впливу держави через законодавчі і виконавчі органи на сферу підприємництва, інфраструктуру ринку, некомерційний сектор економіки з метою створення або забезпечення умов їхньої діяльності відповідно до національної економічної політики.

Держава в ринковій економіці виконує також контрольну функцію. Поняття «контроль» у перекладі із французької мови означає спостереження, нагляд із метою перевірки будь-чого. Сутність контролю проявляється у сукупності органічно взаємопов'язаних проявів його змісту як складової частини процесу управління, він є однією з його функцій та одним із методів управління держави. [16, с. 15-16]

Контроль як метод управління – це система способів та прийомів спостереження і перевірки відповідності процесу функціонування об'єкта прийнятим управлінським рішенням, виявлення фактичних відхилень, причин їх виникнення та винних осіб, а також визначення шляхів усунення виявлених порушень і засобів впливу на об'єкт контролю. На думку Ф. Бутинця, «контроль - це систематичне спостереження і перевірка процесу

функціонування відповідного об'єкта з метою виявлення його відхилень від заданих параметрів. Сутність контролю полягає в тому, що суб'єкт управління здійснює перевірку з урахуванням того, як об'єкт управління виконує його вказівки» [3, с. 9].

Ринкова економіка характерна багатокладністю господарювання, в якій є всі форми власності: державна, приватна, комунальна, колективна.

В умовах ринкової економіки втручання держави у діяльність підприємств обмежена. Держава здійснює свій вплив і регламентує цю діяльність здебільшого економічними методами – за допомогою важелів податкової, бюджетної, фінансової, валютної, протекціоністської політики.

Функціонуючий суб'єкт господарювання має справжню фінансову незалежність, право самостійно вирішувати, що і як виробляти, кому реалізувати продукцію, як розподілити виручку від реалізації продукції, як розподілити прибуток, які фінансові ресурси формувати та як їх використовувати. Проте підприємства можуть приймати рішення самостійно тільки в рамках чинних законів, в яких розроблені та законодавчо закріплені правила поведінки господарюючих суб'єктів держави. [16, с. 14]

Держава регулює систему ринкових відносин або за допомогою прямих директивних методів, здійснюючи планування розвитку або шляхом програмування економіки з використанням непрямих методів стимулювання. До прямих методів відносяться: визначення державних пріоритетів в економіці, формування державних замовлень, залучення в систему державного підприємництва приватних осіб тощо. До непрямих методів регулювання відносяться методи впливу на ринкову економіку за допомогою цін, надання фінансової підтримки, регулювання умов кредитних пропозицій, установлення нормативів в амортизаційній політиці і так далі. [14, с. 123]

З погляду сучасної економічної теорії, втручання держави у ціноутворення допустиме лише у виключних випадках (наприклад, стосовно тарифів на комунальний транспорт, поштовий зв'язок), а соціальна допомога доцільна лише у разі, коли вона дійсно необхідна для певної категорії громадян

і адресна (персональна). Найбільш ефективний спосіб впливу держави на ринкове ціноутворення — створення належних умов для підприємницької діяльності, жорстка реакція на зловживання монополієм становищем, тобто зняття штучних бар'єрів на шляху пропозиції товарів і послуг.

Отже, активне втручання держави в суспільне відтворення викликане перш за все необхідністю підтримання умов саморегулювання економіки, забезпечення ефективності функціонування ринку. Держава захищає ринок від монополізації, від знищення конкуренції, тому що при послабленні конкуренції ефективність суб'єктів господарювання знижується.

По-друге, необхідність державного втручання зумовлена й тим, що певна економічна діяльність є не вигідною для суб'єктів господарювання. Тому держава здійснює будівництво шляхів, електростанцій, комунальне обслуговування будинків, санітарний контроль тощо.

Втручання держави викликано необхідністю певного перерозподілу доходів, підвищенням доступу населення до деяких товарів і послуг. Механізм перерозподілу доходів передбачає виплату з державного бюджету і позабюджетних фондів пенсій, стипендій, дотацій, різних допомог.

Таким чином, в економічній науці ХХІ ст. утвердились дві основних позиції щодо проблеми економічного розвитку суспільства. За першою вважається, що ринкова економіка — це система, яка здатна до автоматичного саморегулювання. Друга точка зору базується на тому, що цілеспрямоване втручання держави в економіку необхідне для обмеження стихійності економічних процесів і забезпечення найбільш повної зайнятості всіх ресурсів.

Дослідження підтверджують, що існує пряма залежність між економічною діяльністю держави і рівнем розвитку ринку: чим вищий цей рівень, тим сильніше і багатосторонніше впливає держава на ринкові механізми і регулятори. Держава перетворюється в єдиний і головний координуючий, регулюючий центр господарсько-фінансової системи, активно впливає на параметри та індикатори її функціонування і підтримує бажаний режим економічного розвитку. Подолання суперечностей між державою і ринком

можливо на базі ефективної взаємодії і поєднання директивних, індикативних і безпосередньо ринкових стимуляторів економічних процесів.

Активізація діяльності держави щодо розвитку економіки повинна не протиставлятися процесам ринкового саморегулювання, а поєднуватися з ними, тому що саморегулювання є лише формою регулювання економіки, але не самовизначеною, не замкнутою, можливості якої не вичерпані. Потреба в регулюванні економічних процесів об'єктивно властива виробництву, яке історично стає суспільним. Уже в простому товарному виробництві кооперація праці переростає масштаби індивідуальної трудової діяльності окремої людини і його дрібної приватної власності, внаслідок чого ринок навіть у нерозвинутій формі стає тим механізмом, який забезпечує й узгоджує економічні пропорції та зв'язки між конкретними видами праці. Дія закону вартості шляхом випадкових коливань ринкових цін виконує роль стихійного регулятора. «Невидима рука» ринку постає в реальному прагненні маси конкуруючих учасників ринку до своїх доходів, зростання свого капіталу. Ринок у його досить розвинутій формі постає як зчеплення самостійних конкуруючих і персоніфікованих інтересів, як система їх взаємного притягання і відштовхування, як явище історичне, а не природне. [19, с.111]

Виходячи з цього, держава створює юридично-інституціональні засади ринкової економіки захист прав власника (ст. 41 Конституції України); антимонопольне законодавство (ст. 42 Конституції України); соціальний захист населення (ст. 46 Конституції України); захист покупців (ст. 42 Конституції України). Відповідно до цих засад держава видає закони, порушення яких може призвести до спотворення ринкового ціноутворення та дії законів ринку. [1]

3. Проблеми становлення ринку в Україні в умовах переходу до ринкової економіки

Реформування економічних відносин в Україні вимагає не лише науково-теоретичного обґрунтування самого механізму запровадження нових форм власності та господарювання, а також прогнозування соціальних наслідків докорінних змін. У зв'язку з цим варто скористатися власним історичним досвідом становлення й функціонування ринкових відносин, вивчити першовитоки ринкової економічної системи.

Вивчення тривалого періоду історії ринку і торгівлі в Україні дозволило побачити, що ринок своїм корінням сягає сивої давнини, а торгівля, у формі простого товарообміну, виникла разом із трудовою діяльністю людини. Уже в період українського козацтва Запорізька Січ, вважалася, торгівельним центром України. А процес становлення та розвитку внутрішнього ринку мали глибинні корені суто етнічного походження, проте, оскільки Україна входила до складу Росії, то всеукраїнський ринок перебував під впливом загальноросійського, хоча мав власні самобутні риси. Найвищого рівня свого розвитку всеукраїнський ринок досяг у другій половині XIX ст.. Саме тоді активно діяли всі складові елементи ринку, з'явилися нові форми торгівлі (синдикати тощо), зростали кількість бірж та їх товарообіг, виникли нові підприємства роздрібної торгівлі. [14, с. 43]

Отже, Україна як і інші постсоціалістичні країни, здійснює перехід від адміністративно-командної економічної системи до ринково-демократичної. Цей перехід є об'єктивно зумовленим. Його метою є формування в Україні соціально орієнтованої ринкової економіки.

Перехід України до ринкової економіки викликав приватизацію державних підприємств, приватну власність на засоби виробництва, розвиток та запровадження комерційних засад діяльності підприємств. [17, с. 14]

Перехід до ринку, економічні реформи не можуть бути для України самоціллю. Це саме стосується приватизації державного майна та інших

ринкових заходів. Це лише інструменти, які порад з посиленням державного впливу на економіку мають забезпечити досягнення важливих суспільних цілей. Такими цілями є підвищення рівня життя широких верств населення, зміцнення здоров'я нації, формування розвинутої матеріальної та духовної культури народу, досягнення соціального миру і стабільності, гармонії у взаєминах людини з природою, екологічної безпеки, забезпечення Українській державі гідного місця у світовому співтоваристві.

Особливістю для України є те, що становлення ринку та інститутів національної держави збігаються у часі. За цих умов внаслідок слабкості молоді держали є загроза деформування ринкових структур. Тому час вимагає розбудови тих інститутів держави, які компенсують негативні, побічні наслідки функціонування ринку. Це інститути планування, забезпечення економічної безпеки, соціального страхування і пенсійного забезпечення, дотримання гарантій на освіту, охорону здоров'я, прав на працю, захисту інтересів споживачів та інше. Крім того, активної державної підтримки потребують більшість підприємницьких структур, які залишаються слабкими, особливо у виробничій сфері. В країні низька ділова активність, несприятливий інвестиційний клімат та в основному фіскальна податкова система. Без подолання цих явищ не буде дієздатного ринку [9, с.414].

Україна має формувати таку національну модель ринку і державного регулювання економіки, яка враховувала б історичні реалії та сучасний зарубіжний досвід.

Як вважає професор Ю. Ніколенко, ринок – це «певний спосіб організації економічного життя, характерними ознаками якого є самостійність учасників економічного процесу, комерційний характер їхньої взаємодії; суперництво (конкуренція) господарських суб'єктів; формування економічних пропорцій під впливом динаміки цін та конкурентної боротьби; ціни, що складається на основі попиту та пропозиції.» [4, с. 132]. Після визнання незалежності України з серпня 1991 р. суспільне господарство країни функціонує саме на цих засадах.

Ринок – це організаційна форма існування товарного виробництва, в

якому продукти праці призначають не для власного споживання, а для обміну шляхом купівлі–продажу. На сучасному етапі розвитку ринкова економіка – це складний механізм виявлення та узгодження економічних інтересів усіх суб'єктів ринкових відносин.

Основним принципом діяльності суб'єктів господарювання в умовах ринкової економіки є принцип прибутковості та ефективності, мета якого – мінімізація витрат на виробництво або продаж продукції, товарів, робіт та послуг і отримання максимально можливого рівня рентабельності й суми прибутку. Саме тому в таких умовах господарювання підприємця цікавить стан збереження власності, який забезпечують здійсненням суворого контролю за наявністю та рухом матеріальних цінностей на всіх етапах їх участі в господарському процесі. [16, с. 15]

Перехід України до ринкової економіки має ряд наступних особливостей:

1. Ринкові трансформаційні процеси здійснюються в умовах переходу від адміністративно - командної системи господарювання та управління до ринково-демократичної, які своїм вихідним пунктом мали всеохоплюючу державну монополію на засоби виробництва. Тому головним напрямком ринкової трансформації вітчизняної економіки було реформування відносин власності, створення достатньої кількості самостійних підприємств, які формували б конкурентне середовище, сучасні ринкові відносини, що ґрунтуються на різних формах власності та господарювання. [18, с. 200]

Відповідно до норм Закону України «Про власність», власність в Україні виступає в трьох формах: приватна, колективна, державна. При цьому, державна власність відповідно до статті 31 цього закону включає в себе власність комунальну (незважаючи на те, що територіальні громади та органи місцевого самоврядування не є державними органами) і цей закон допускає існування «різних» (інших?) форм власності. [5]

Створення різноманітних форм власності відбувається через роздержавлення власності, приватизацію значної її частини. Це сприяє розвитку багатоманітних форм господарської діяльності та формуванню конкурентного

ринкового середовища.

На початок 2000 року в Україні форму власності змінили понад 65 тисяч підприємств та організацій. Понад 70 відсотків загального обсягу промислової продукції вироблялося на недержавних підприємствах. [12] Дана тенденція прослідковується і в 2016 році, загальна частка усього обсягу виробництва промислової продукції приватними підприємствами складає більше 90 відсотків.

2. Адміністративно-командна система господарювання та управління в Україні вкоренилася значно глибше, ніж у більшості країн Східної Європи (Польщі, Чехії, Східній Німеччині та ін.), які мали досить розвинутий приватний сектор сільськогосподарського виробництва.

Адміністративно-командна система надала перевагу вертикальним економічним зв'язкам між виробниками та споживачами. Міністерства і відомства не лише визначали, чого і скільки підприємствам виробляти, а й розпоряджалися виробленою продукцією та одержаним прибутком. Головним було виконання директивних завдань централізованого плану, а не задоволення потреб споживачів. Національне господарство виробляло товари, в яких не мало потреби.

Тепер у вітчизняній економіці замість вертикальних зв'язків між виробництвом та споживанням мають утвердитися властиві ринку горизонтальні прямі зв'язки, система самостійних виробників, які працюють на ринок, на задоволення потреб реальних споживачів.. [18, с. 201]

3. Характерним для економіки України постсоюзного часу було те, що вона отримала у спадок від Радянського Союзу частину його народногосподарського комплексу, яка відображала спеціалізацію на важкій промисловості, видобувних галузях та військово-промислому комплексі, а також мала незавершений цикл виробництва. Так, у військово-промисловому комплексі, котрий завантажував 40 відсотків виробничих потужностей, замкнутий цикл виробництва становив узагалі 3 відсотки. Вітчизняна економіка виробляла лише 20 відсотків продукції, що реалізувалася на внутрішньому

ринку. Все це негативно позначилося на ринковій трансформації економіки України. Тому головним у новій економічній політиці держави став принцип керованого формування сучасних ринкових відносин.

4. Перехід України до ринкових відносин ускладнювався також тим, що вона не мала Центрального банку, власної фінансово-кредитної та грошової системи, ринкової інфраструктури, достатньо кваліфікованих кадрів у цих сферах та інших інституцій, які могли б на практиці забезпечити формування економічних підвалин національного ринку. Нині в Україні вже сформовано основні елементи інфраструктури ринку, але їхня діяльність малоефективна. Це пояснюється недосконалим законодавством, недостатнім рівнем професійного і патріотичного управління. [17, с. 97]

5. Негативний вплив на формування ринкових відносин в Україні мали такі деструктивні процеси як економічна нестабільність, велика інфляція, гіперінфляція - понад 10 тисяч відсотків, високий рівень безробіття, криза державних фінансів, висока дефіцитність державного бюджету, виток вітчизняних капіталів за кордон, натуралізація обміну (бартерні операції), знецінення національних грошей (українського карбованця), дефіцит платіжного балансу та ін. Всі ці обставини вимагали застосування державою широкого комплексу спеціальних заходів, які забезпечили б нормальні умови для формування національного ринку, ринкових відносин. [18, с. 204]

В існуючому Урядовому прогнозі на 2016-2019 р., окрім різноманітних макроекономічних показників, було вказано і про те, якою можливо буде інфляція у 2016 році в Україні. Відповідно до даного прогнозу, при позитивному сценарії економічного розвитку, інфляція на кінець 2016 р. повинна становити близько 12%, в гіршому випадку її рівень (індекс) може сягати майже 15%. [22]

Що ж до показника по безробіттю, то рівень зареєстрованого в Україні безробіття у грудні 2015 року підвищився у порівнянні з попереднім місяцем на 0,3 п. п. до 1,9%. Про це повідомляє Державна служба статистики України.

Згідно з даними Держстату, станом на 1 січня 2016 року кількість

безробітних становила 490,8 тисяч осіб. [21]

6. Особливістю української економіки є ще й те, що вона може розвиватися, спираючись на внутрішній ринок і внутрішній попит. Таких національних економічних систем у світі небагато. Тому головним у новій економічній політиці є визначення ринкової трансформації національної економіки, керованого формування за участю держави сучасних ринкових механізмів.

Водночас зауважимо, що для того, аби економічні суб'єкти національного ринку могли реалізувати право власності на засоби виробництва і вироблену продукцію, крім економічних потрібні ще й правові передумови. Розвинуте законодавство та дієві механізми його реалізації сприяють формуванню і ефективному функціонуванню сучасних ринкових відносин.

Нові можливості розвитку сучасного національного ринку відкриваються на основі Господарського та Цивільного кодексів України, які набули чинності з 1 січня 2004 року. [12, с. 49]

Внаслідок трансформації економічної системи в Україні активно формуються ринкові відносини, а отже, сучасні ринкові механізми. На сучасному етапі можна виділити такі характерні особливості функціонування та розвитку національного ринку:

1) відсутність розвинутого ринкового середовища досконалої економічної конкуренції і монополістичного сектору вітчизняної економіки, що негативно впливає на розвиток малого і середнього підприємництва;

2) наявність монополістичних структур, незначна кількість малих підприємств, слабка конкуренція, неефективна система державного регулювання цін роблять внутрішній - ринок стихійно-монополізованим, звужують сферу ринкових відносин;

3) нерозвиненість сучасної ринкової інфраструктури, зокрема функціонуючих товарних, інвестиційних компаній, лізингу тощо;

4) слабка конкуренція на ринку залучення вільних коштів фізичних та юридичних осіб, що звужує джерела кредитних ресурсів, дає можливість

комерційним банкам підвищувати відсоткові ставки на кредити, що є руйнівними для суб'єктів підприємницької діяльності, особливо для початківців малого бізнесу;

5) неефективна податкова політика, яка перешкоджає створенню сприятливих умов для розвитку підприємництва, зокрема малого та середнього, а отже, звужує легальний, цивілізований ринок і формує нелегальний (тіньовий) ринок;

6) недостатньо розвинутий ринок робочої сили, свідченням чого є дуже низька ціна на неї (заробітна плата), особливо кваліфікованої робочої сили, що стимулює значний відтік її за межі національного ринку, а отже, негативно впливає на його формування та розвиток;

7) недоступність для більшості суб'єктів підприємницької діяльності джерел фінансування — низьких ставок за кредити комерційних банків. Це пояснюється тим, що у вітчизняній економіці фактично не діє механізм гарантування кредитів; [6, с. 213]

8) недосконалий інвестиційний клімат, який не сприяє розвитку ефективного ринку інвестицій. В Україну не надходять у достатніх кількостях іноземні інвестиції. Причиною цього є те, що відносини власності належно не захищені законодавством, що не відповідає орієнтації іноземного капіталу на приватний сектор економіки. На низьку якість ринку інвестицій також впливає надмірна заполітизованість вітчизняної економіки, конфлікт інтересів законодавчої і виконавчої влади, бюрократичні завади, корумпованість, стрімкі зміни в оподаткуванні та регулюванні зовнішньоекономічної діяльності;

9) колосальна залежність української економіки від економічного становища країн СНД, зокрема Росії. Так, здійснений у серпні 1998 року російським урядом дефолт (відмова виплачувати фінансові зобов'язання) призвів до того, що за короткий період національна банкнота - гривня знецінилася вдвоє. Відповідно піднялися ціни на товари народного споживання, що за стабільного рівня зарплат і соціальних виплат призвело до істотного падіння рівня життя в Україні.

Знецінення нашої національної валюти - гривня, особливо прослідковується і в останніх роках, тобто відбувається процес девальвації гривні; (Додаток 3) [23]

10) низький рівень інтеграції вітчизняної економіки у світове господарство, міжнародний поділ праці.

Така ситуація містить у собі серйозну загрозу деформації ринкових відносин, породжує недовіру населення до економічної політики уряду, посилює нестабільність і невпевненість у майбутньому ринкової економічної системи.

Світовий досвід формування ринкових відносин, ринкового механізму в цілому переконує, що це довготривалий процес, протягом якого постійно відбуваються зміни в усіх сферах соціально-економічного життя суспільства. Ринок в цілому може успішно функціонувати лише у цілісній системі економічних та юридичних норм, за певного стану суспільної свідомості, моралі, рівня загальної правової та політичної культури. Без цих передумов цивілізаційний ринок не може існувати. Тому створення соціально орієнтованого ринку вимагає консолідації усіх сил і ресурсів суспільства. [7]

Отже, основне завдання Української держави полягає у створенні умов для повноцінного функціонування і поступального розвитку сучасних ринкових відносин, оптимального конкурентного середовища підприємницької діяльності. Нині в Україні триває процес удосконалення нормативної бази та прийняття законів, які сприяли б формуванню ринкового середовища, загально визнаною є об'єктивна необхідність України переходу до регульованого ринку, однак чітко не визначено форми, принципи й засоби державного регулювання. Через це особливого значення набуває встановлення кола об'єктів державного впливу, оскільки саме об'єкт зумовлює адекватну йому економічну форму державного регулювання. Розвиток об'єкта регулювання зумовлює розвиток форм і засобів його регулювання.

Проте, перехід до соціально орієнтованої ринкової економіки в Україні можливий лише на основі використання реальних причинно-наслідкових

зв'язків у соціально-економічному житті суспільства, економічних інтересів усіх суб'єктів господарської діяльності, ефективної взаємодії національного ринку з міжнародним.

Висновок

В результаті проведеної роботи можна зробити висновок, що в процесі становлення та розвитку товарно-грошових відносин формується важливий елемент усієї економічної системи такий, як ринок. Тому причини появи товарно-грошових відносин розкривають і причини виникнення товарного обігу й ринку. Ринок (як відокремлений елемент) — це складне утворення, яке має власну структуру та для його розвитку і функціонування необхідні специфічні умови. Структура ринку в свою чергу охоплює певну сукупність ринків таких як ринок засобів праці, ринок природних ресурсів, предметів праці, ринок землі, робочої сили, праці, технології, інформації, товарів, нерухомості, послуг, ринок інтелектуальної власності, фінансовий ринок та інші. [15, с. 32]

Ринкова економіка не може існувати також без державної господарської діяльності. Держава з перших днів існування виконувала не лише виключно політичні функції, а й завжди займалася економічною діяльністю. Основними причинами еволюції економічної ролі держави, зокрема, в ринковій економіці стали зміни, що відбувалися перш за все у матеріальному виробництві, серед яких не лише збільшення об'ємів виробництва та ускладнення економічних зв'язків, але й посилення ролі особистого фактора в розвитку сучасного виробництва. Ці зміни потребували втручання держави в регулювання макроекономічних пропорцій та вирішення соціальних задач, її допомоги в боротьбі з монополістичними тенденціями. [6, с. 76]

Державне регулювання ринку - це сукупність методів, способів та засобів впливу держави на економіку для забезпечення нормальних умов роботи ринкового механізму та підтримки тих сфер економіки, де ринкові механізми недосконалі. Державне втручання у функціонування ринкової економіки реалізується через антициклічну політику, галузеву політику, антимонопольну політику, грошово-кредитну політику, валютну, соціальну політику та ін. Головна мета держави в процесі регулювання економіки - забезпечення умов

для пом'якшення впливу на економіку механізму циклічного розвитку. Відповідно до цієї мети держава проводить антициклічну політику, яка включає комплекс законодавчих актів, адміністративних заходів дії на попит і пропозицію населення та суб'єктів господарської діяльності для виведення економіки з кризового стану, а також утримання стадії економічного буму. Базою реалізації антициклічної політики є державний бюджет. Монополією держави є організація грошового обігу. Змінюючи кількість грошей, що обертаються на національному ринку, держава впливає на умови функціонування грошової системи. Держава, виступаючи гарантом прав людини, зобов'язана піклуватись про соціальну захищеність населення, тим саме здійснюючи свою соціальну політику. Забезпечуючи нормальне функціонування національних ринків, держава проводить відповідну зовнішньоторговельну політику. [12, с. 48-49]

Процес державного регулювання економіки створюючи відповідні умови стає рушієм економічного розвитку. Необхідність державного регулювання ринкової економіки випливає з об'єктивно притаманних державі економічних функцій. В умовах існування різних форм власності роль державного регулювання полягає, з одного боку, у забезпеченні юридичного механізму їх реалізації, а з іншого - у спрямованому впливі на ринкові параметри, що забезпечують організацію функціонування економічної системи як цілого.[7]

Становлення України як самостійної демократичної держави не могло не зумовити створення і розвиток власного внутрішнього ринку. Процес демонополізації економіки, який охопив усі галузі економіки, одразу ж позначився і у сфері ринкової економіки. Після здобуття незалежності з'явилася низка проблем, які необхідно було вирішити, а економічна криза 1991-1999 рр. ще більше їх поглибила. Проте становлення ринку в Україні мало під собою негативне підґрунтя, зокрема гіперінфляція, великий рівень безробіття, криза державних фінансів, висока дефіцитність державного бюджету, виток вітчизняних капіталів за кордон, натуралізація обміну (бартерні операції), знецінення національних грошей (українського карбованця), дефіцит

платіжного балансу та ін.

На сьогоднішній день також існує багато причин для нормального розвитку та функціонування ринку, а саме, це війна на сході країни та значні фінансові труднощі. У зв'язку із цим в останні роки значно зменшився експорт нашої вітчизняної продукції на міжнародні ринки, саме ці причини пригальмовують розвиток ринку в Україні. З боку держави вирішення цих основних проблем, а також інфляції, безробіття та інше, дасть змогу покращити стан сучасного ринку.

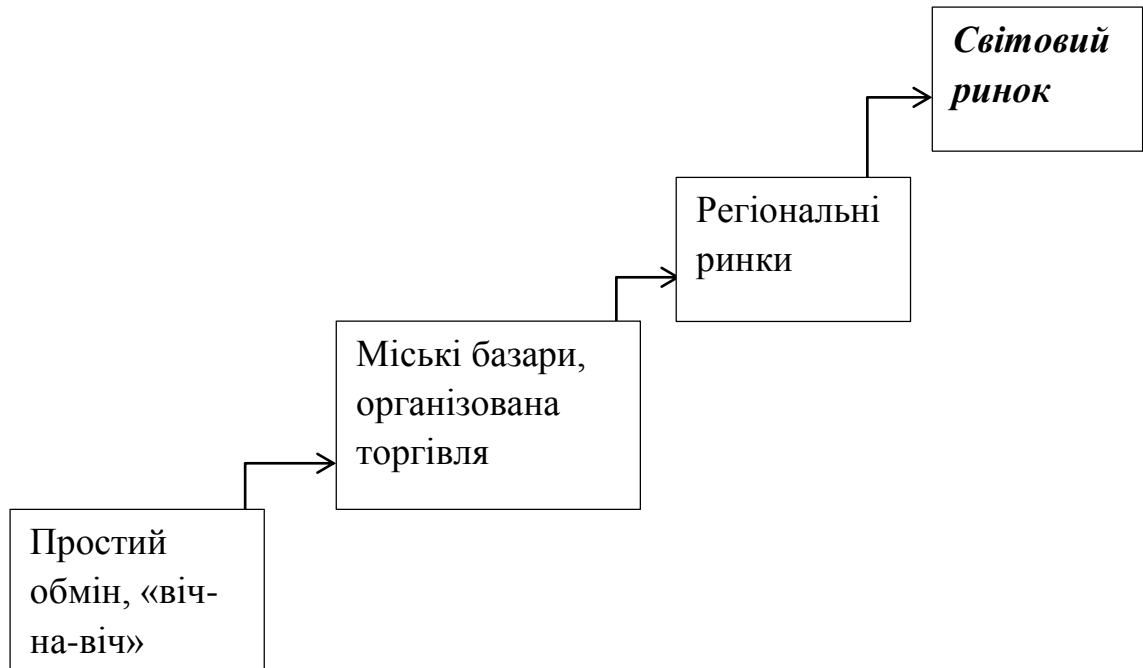
Список використаної літератури

1. Конституція України. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія. Київ: Знання-Прес, 2004, 615 с.
3. Білецька Л. В., Білецький О. В., Савич В. І. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка). Навч. пос. 3-тє вид. перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 688 с.
4. Григоруk А. А., Палуx М. С., Литвин Л. М., Літвінова Т. Д. Основи економічної теорії.: навч. посібник. - 2010. – 276 с.
5. Гук А. В. Визначення форми права власності юридичних осіб. – монографія // [Електронний ресурс]. - Режим доступу - <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2577>
6. Золотарьов В. Ф. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / В. Ф. Золотарьов.- 3 вид., перероб. і доп. - Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2011. - 292 с.
7. Каховська О. В. Сутність та необхідність державного регулювання економіки. - монографія // [Електронний ресурс]. - Режим доступу - <http://www.nbu.gov.ua/portal/48/018.pdf> - 2010.
8. Кинг А., Шнейдер Б. Первая глобальная революция. – 2-е вид., перероб. і доп. – М.: Прогресс, 2004. – 340 ст.
9. Климко Г.Н., Нестеренко В.П. Основи економічної теорії: політекономічний аспект.- 3-тє вид., перероб. і доп. - К: Вища школа-Знання, 2008. - 743 с.
10. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 3 / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.- 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Видавничий центр «Академія», 2012. – 952 с.
11. Мюррей Р. Влада і ринок: Держава і економіка / Пер. з англ. Б. С. Пинскера. – Челябінськ: Социум, 2002. – 238 ст.
12. Пилипенко, Г. М. Характер взаємодії державної і ринкової координації [Текст] / Г. Пилипенко // Економіка розвитку. – 2013. – № 4. – С. 47-52

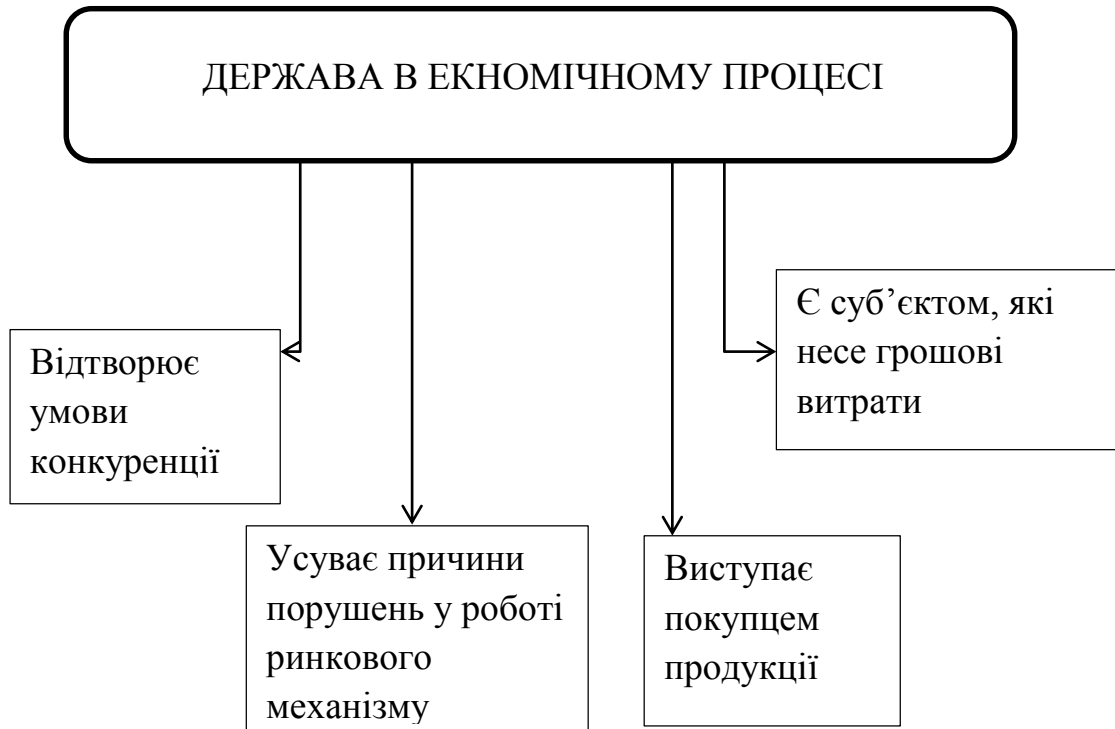
13. Рибалкін В., Бодров В. Політична економія. Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. В. Рибалкіна, В. Бодрова. – К.: Академ.видав., 2012. – 672 с.
14. Салабай В. Ф. Діяльність державно-політичних структур України в умовах переходу до ринкової економіки [Текст] : монографія / В. Ф. Салабай, Н. М. Довганик, М. В. Борисенко, М. П. Чуб. - К. : КНЕУ, 2009. - 284 с.
15. Сірко А. В. Економічна теорія. Політекономія. [текст]: навч. посіб./ А. В. Сірко – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 416 с.
16. Фаріон І. Д. Економіка і ринок : облік, аналіз, контроль [Текст] : наук. журнал. Вип. 14. – Тернопіль : Економічна думка, 2006. – 350 с .
17. Фаріон І. Д. Формування економічних відносин в умовах становлення ринку [Текст] : зб. наук. пр. Вип. 11 / за ред. І. Д. Фаріона. – Тернопіль : Економічна думка, 2012. – 267 с.
18. Федоренко В.Г. Політекономія : Навч. посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2011. – 478 с.
19. Чистов С. М. Державне регулювання економіки: Навч. посіб. / С. М. Чистов. – К.: КНЕУ, 2009. – 248 ст.
20. Шкварчук, Л. О. Державне регулювання цін на продовольчому ринку [Текст] : монографія / Л. О. Шкварчук. - Львів : Простір, 2008. - 356 с.
21. Юрія С. І. Економічна теорія: політична економія. Підручник / За заг. ред. С. І. Юрія. – К.: Кондор, 2009. – 604 с.
22. В Україні значно збільшилася кількість безробітних. / Українська правда // [Електронний ресурс]. - Режим доступу - <http://www.pravda.com.ua/news/2016/01/18/7095810/>
23. Національний банк України // [Електронний ресурс]. - Режим доступу - <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
24. Позиція України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2015-2016 / Економічний дискусійний клуб// [Електронний ресурс]. - Режим доступу - <http://edclub.com.ua/analityka/pozyciya-ukrayiny-v-reytyngu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-0>

Додатки

Додаток 1. Стадії розвитку ринку

Додаток 2. Сфери діяльності держави в ринковій економіці

Додаток 3. Динаміка міжнародних резервів, зовнішнього державного боргу України та офіційного курсу гривні щодо долара США [23]

